

Zunanji učni prostor kot dejavnik prehoda med vrtcem in šolo z vidika razrednih učiteljev ter vzgojiteljev

Barbara Horvat

Univerza na Primorskem

barbara.horvat@pef.upr.si

Majda Cencič

Univerza na Primorskem

majda.cencic@pef.upr.si

Zunanji učni prostor je zgodovinsko gledano opravljal dve vlogi: bil je v vlogi učnega sredstva in dejavnika pouka oz. učenja. V pričujočem prispevku pa ga obravnavamo v smislu dejavnika ohranjanja kontinuitete med vrtcem in šolo, kar je nakazano tudi v sodobnih nacionalnih dokumentih glede arhitekturne zasnove zunanjega prostora šole in vrtca. V prispevku predstavljamo rezultate empirične raziskave, katere namen je bil primerjati odgovore vzgojiteljev in učiteljev glede oblikovanosti in urejenosti zunanjega prostora vrtca oz. šole ter dejavnosti, ki potekajo v zunanjem prostoru ustanove. V raziskavo je bil vključen neslučajnostni vzorec vzgojiteljev in učiteljev. Ugotavljamo, da se oprema in urejenost neposredne okolice vrtca in šole po mnenju anketirancev statistično pomembno razlikuje glede otroških in športnih igrišč, zelenjavnega in sadnega vrta ter klopi in miz kot tudi, da so med anketiranci statistično pomembne razlike glede obiska knjižnic, muzejev, razstav, predstav, kulturnih, naravnih in tehničnih znamenitosti ter športnih in plesnih dogodkov izven vzgojno-izobraževalne ustanove.

Ključne besede: zunanji učni prostor, prehod, vrtec, osnovna šola, vzgojitelji, razredni učitelji

Uvod

Učni prostor je pomemben dejavnik pouka in v skladu s publikacijo *Innovative Learning Environments* (OECD 2013) tudi sestavni del učnega okolja oz. virov, poleg strokovnih delavcev, učencev in učne snovi. Prostor tudi pošilja različna sporočila in deluje kot prikriti kurikulum (npr. Bida 2012;regar Golobič 2012; Day in Midbjer 2007; Taylor 2009) ali kot »tretji učitelj« (Nicholson 2005) oz. »tridimenzionalni učbenik« (Taylor 2009).

Pomembno vlogo ima pri učenju, saj vpliva na učenje in učne dosežke, na oblikovanje vrednot, čustva, odnose, vedenje, zdravje in počutje mladih

ter vseh ostalih udeleženi v vzgoji in izobraževanju (Woolner 2010). S svojo zasnovno, urejenostjo, opremljenostjo in samo pojavnostjo deluje na doživljanje in spoznavanje v vzgojno-izobraževalni proces vključenih otrok ter je v tem kontekstu neke vrste učni pripomoček, ki pomaga pri učenju (prim. npr. Bavdaž 2015; Jereb 2011). Učni prostor je značilen in lasten vsem vzgojno-izobraževalnim ustanovam in jih, tako opredeljen, povezuje ter omogoča prehajanje iz ene v drugo ustanovo (npr. Ministrstvo za šolstvo in šport 1999).

Ločimo različne vrste učnega prostora; poleg fizičnega tudi, npr., didaktičnega, socialnega, kurikularnega (Jereb 2011); zunanjega in notranjega (Gosenar in Cencič 2019). V besedilu se usmerjamo v zunanji fizični učni prostor, ki ga pojmuje kot dejavnik prehoda med vrtcem in šolo.

Zunanji učni prostor z vidika didaktike

Poučujemo oz. izvajamo lahko učni proces v notranjosti šole in vrtca ali zunaj njiju; zato v tem kontekstu govorimo o zunanjem in notranjem učnem prostoru šole oz. vrtca (Gosenar in Cencič 2019). Čeprav so definicije zunanjega prostora relativno številne, se razlikujejo predvsem v opredelitvi obsega ali širine področja zunaj šole oz. vrtca, ki je primerno za izvedbo poučevanja oz. učnega procesa (prim. npr. Blažič idr. 2003; Ivanuš Grmek in Javornik Krečič 2011; Poljak 1974; Šilih 1961, 1966; Šuklje Erjavec 2012). Tako je, npr., v nekaterih uradnih dokumentih o vzgoji in izobraževanju, v katerih se obravnava prostor (npr. Ministrstvo za šolstvo in šport 2007), zunanji prostor šole opredeljen v kontekstu šolskega zemljišča, ki poleg šolskega dvorišča – z igriščem ali brez – obsega tudi šolski vrt, športna igrišča in dostopne zelene površine. Kot je opredeljeno v dokumentu, naj bi bilo šolsko dvorišče namenjeno aktivnemu oddihu in rekreaciji učencev, šolski vrt oblikovanju učilnice na prostem in zlasti pouku, športna igrišča izvajanju pouka športne vzgoje, aktivni rekreaciji, športni vadbi, dostopne in zelene oz. parkovne površine pa s primerno zasaditvijo in ureditvijo dostopu uporabnikov v šolo.

Zunanji učni prostor vrtca po Pravilniku o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca (2000) predstavlja igrišče z različnimi igralnimi enotami, ki naj bi otrokom omogočalo izbiro raznovrstne dejavnosti, socialne stike in umik v zasebnost. Za razliko od nacionalnih na osnovno šolo vezanih kurikularnih dokumentov je v *Kurikulumu za vrtce* (Ministrstvo za šolstvo in šport 1999) prostor natančno naveden kot del kurikuluma.

V nekaterih razmeroma starejših in tudi v nekaterih aktualnih domačih visokošolskih učbenikih (npr. Blažič idr. 2003; Šilih 1966) pa je zunanji učni prostor šole širše opredeljen in predstavlja ne le ožji del zunanje površine ob šol-

ski stavbi, ampak tudi od nje bolj oddaljen del, ki lahko zajema, npr. travnik, muzej, druge ustanove in znamenitosti, kraje ali pokrajine (prim. Gosenar in Cencič 2019).

Izhajamo iz pojmovno širših opredelitev zunanjega učnega prostora, saj se opiramo na predpostavko, da je vzgojno-izobraževalna vloga zunanjih površin (mest in krajev), ki so bolj oddaljene od stavbe šole in vrtca, primerljiva s to isto vlogo tistih površin, ki so v njuni neposredni bližini.

Vloga zunanjega učnega prostora skozi zgodovino

Vloga učnih prostorov se je skozi čas spreminjala, a lahko od 17. stoletja, ko je deloval Komenský (1995), naprej zasledujemo idejo, da je zunanji učni prostor šole oz. vrtca neke vrste učni pripomoček z nenadomestljivo vlogo.

Tako lahko glede poučevanja predvsem naravoslovnih vsebin najdemo zapise učiteljev, ki poudarjajo pomen učenja iz narave. Kot je zapisal eden od zavzetejših učiteljev iz 19. stoletja, so slike sicer lepe, a »je pomembneje pokazati učencem čim več v naravi, jih peljati ven in skupaj z njimi praktično preizkušati in spoznavati snov« (Musi 1854 v Ribarič 2014, 13). Tudi zakonsko se je s tretjim državnim osnovnošolskim zakonom iz leta 1869 določilo, da so učenci deležni praktičnih vaj iz prirodopisa zunaj prostora šole.

Poudarjanje pomena poučevanja iz narave kot vrste učnega pripomočka je bilo prisotno tudi pri vzgojiteljicah, ki so se prav tako zavemale za skrbno urejen vrt in okolico vrtca, saj so tudi težile k nazornemu poučevanju predšolskih otrok. Ena je zapisala: »Pouk v otroškem vrtcu je nazoren«, a se »vrši na podlagi igre« (»Ali so otroški vrtci koristni ljudski šoli ali ne?« 1912, 1).

Že v preteklosti pa zunanji učni prostor ni imel le značaja učnega sredstva, ampak tudi dejavnika učenja in je vključeval obenem vzgojno funkcijo. V pomembnih nacionalnih dokumentih Avstro-Ogrske je tako bilo poudarjeno, da na »svežem zraku in v zelenem okolju [...] otrok [...] posta[ne] občutljiv za urejenost in potrebe« vrta oz. zunanje okolice, pridobi odnos do skupnosti in si prek dela krepi empirično mišljenje ter logično bistri razum (Schwab v Ribarič 2014, 16–17).

Zapisanim podobni poudarki so opazni tudi v razmeroma številnih sodobnih pedagoških prispevkih (npr. Cencič 2012; Cencič in Pergar Kuščer 2012). Štembergerjeva (2012), denimo, poudarja, da pouk zunaj šole učencem omogoča drugačno doživljanje, boljše spoznavanje sebe in drugih, razvijanje socialnih veščin; Marentič Požarnikova (2000) zagovarja, da učenje zunaj stavbe omogoča veččutno učenje, ki naj bi bilo bolj po merilih različnih stilov zaznavanja otrok in učencev za zmožnost učinkovitega učenja. Pečavarjeva (2010) piše o pomenu praktičnega učenja in učinkovitosti ter o vzpostavitvi pozitiv-

nega odnosa otrok do narave, njihovem samozavedanju in empatiji, Rickinson idr. (2004) pa, denimo, o t. i. avtentičnem učenju.

Člani inštituta za učenje zunaj prostora ustanove (»About Outdoor Learning« 2018) izrecno navajajo prednosti pouka v zunanjem okolju za otroke oz. učence na t. i. štirih ravneh, in sicer: na (1) globalni ravni, ki naj bi vključevala spoštovanje in skrb za naravo, cenjenje biotske raznovrstnosti, skrb za trajnostni razvoj in proekološko delovanje; na (2) družbeni ravni; ta naj bi obsegala razvijanje občutka prostora, spodbujala večjo vključenost v družbo in tudi možnost učenja ter delovanja v lokalnem okolju; na (3) znotrajosebni ravni, ki naj bi vključevala varno in podporno razvijanje socialnih spretnosti ter vrednotenje različnosti, spodbujanje medgeneracijskega sodelovanja, podpirala naj bi tolerantnost, spoštovanje ipd.; in na (4) medosebni ravni, ki pa naj bi omogočala in spodbujala povezavo med naravo in okoljem, dobro počutje, vseživljenjsko sodelovanje, razvoj značaja, tveganja ipd.

Zunanji prostori, primarno kulturnih stvaritev

Podoben pomenu narave kot zunanjega učnega prostora, ki je v vlogi dejavnika učenja kot tudi učnega pripomočka, pa je zunanji učni prostor, ki je primarno kulturne narave oz. v katerem so kulturne stvaritve. Razumemo lahko, da so tudi muzeji in, npr., galerije na eni strani učni pripomočki in na drugi dejavniki učenja, saj so v teh prostorih po Deweyju (1955; 1997; gl. in prim. tudi Medveš 2007) zbrani in urejeni eni od najpomembnejših virov preteklosti in avtentičnosti. Vlogo teh institucij sta poudarjali tako duhoslovna oz. kulturna pedagogika kot reformska. Po prvoomenjeni je bilo v ospredju predvsem omogočanje doživetij, ki naj bi jih vzbudile umetnine (Gogala 1936; 2005). Kot je zapisal Gogala (1936), umetnine estetsko vzgajajo, kadar otroci in učenci ali, širše gledano, opazovalci začutijo, da jih te polno prevzamejo; posledično se spreminja njihovo doživljanje kulturnih vrednot v smeri formiranja osebnosti. Zato lahko pomen obiskovanja ustanov, ki hranijo umetnine, vidimo v njihovi vlogi zbujanja doživetij pri mladih, česar šola in vrtec ne moreta nadomestiti, tudi če otrokom in učencem ponudita ponaredke ali fotografije teh umetnin.

Predstavniki reformske pedagogike pa so v zunanjih učnih prostorih videli možnost interaktivnega učenja in pri tem poudarjali t. i. izkustveno učenje. Opozarjali so na pomen operiranja in eksperimentiranja samih otrok in učencev s predmeti z namenom, da bi se otroci in učenci, mladi, čim aktivneje učili in oblikovali svoja lastna spoznanja o svetu (Dewey 1955; 1997; Kužnik 2009; Medveš 1992).

Opirajoč se na reformsko pedagoško teorijo imajo danes mnogi muzeji in

druge institucije različne programe, scene, materiale in replike za učenje oz. spoznavanje, ki so primerni različni starosti obiskovalcev, vključno tudi z dojenčki (prim. npr. Kužnik 2009).

Na podlagi zapisanega povzemamo, da imajo zunanji učni prostori nena-
domestljivo vlogo pri učenju otrok in učencev. Nekateri prostori so skupni
vsem, npr. gozd, jezero, nacionalni muzej, nekateri pa predstavljajo učno oko-
lje, katerega zasnova je odvisna od stopnje vzgoje in izobraževanja, takšna
sta, npr., vrtčevsko in šolsko igrišče. Tako v prvem kot drugem primeru pa
učni prostor kot učni pripomoček ali dejavnik učenja predstavlja enega od
tistih vzgojno-izobraževalnih dejavnikov, ki omogoča ali celo spodbuja pre-
hod otrok iz vrtca v šolo.

Dodajmo, da so kurikuli predšolske in osnovnošolske stopnje ter njihovi
programski dokumenti odprti za možnost izvedbe vzgojno-izobraževalnih
dejavnosti zunaj vzgojno-izobraževalnih poslopij, je pa vprašanje, kako to
pojmujejo in dejansko uresničujejo vzgojitelji ter učitelji.

Konceptualna podlaga za prehod med vrtcem in šolo

Do večjih sprememb v vzgoji in izobraževanju je pri nas prišlo z veliko re-
formo v 90. letih 20. stoletja, po kateri je bila oblikovana tudi konceptualna
podlaga za prehod med vrtcem in šolo kot t. i. kontinuiteta na treh ravneh:
profesionalni, pedagoški in razvojni.

Profesionalno se je reforma vzpostavila z opredelitvijo, da v prvem razredu
poleg učitelja poučuje vzgojitelj, ki naj bi spremljal otroke iz vrtca v šolo in
se nato vrnil nazaj v vrtec. To kontinuiteto naj bi omogočalo tudi izobraževa-
nje bodočih učiteljev in vzgojiteljev na pedagoških fakultetah. (Vidmar 2016;
Vidmar idr. 2017)

Pedagoško kontinuiteto Vidmarjeva idr. (2017) utemeljujejo s teoretsko
usklajenostjo kurikulumov za vrtce in osnovne šole, saj sta po reformi oba za-
stavljena na učnociljnem in procesno-razvojnem modelu. Kontinuiteto med
vrtcem in šolo naj bi pri tem omogočali tudi usklajenost med področji de-
javnosti v vrtcu in predmeti osnovne šole ter tendenca spremljanja razvoja
in učenja otrok v vrtcu in šoli, po kateri naj bi se učenčev napredek vrednotil
glede na učne cilje in se v prvem razredu opisno ocenjeval. Poleg navede-
nega so za prvo vzgojno-izobraževalno obdobje tudi učni cilji in vsebine
orientacijsko oblikovani kot priporočilo, sicer pa je posebej poudarjena fle-
ksibilnost pri usvajanju standardov znanja. Našteto naj bi učiteljem omogo-
čalo postopno, individualno in temeljito posredovanje znanja tekom celotne
prve triade. V prvem razredu, kot se nakazuje, tudi ni rigidno zasnovane or-
ganizacije učnih ur (po 45 minut) in pouka po predmetih, kar naj bi dodatno

omogočalo fleksibilnost poučevanja in učenja ter delno ohranjanje ritma oz. rutine iz vrtca (Vidmar idr. 2017).

V povezavi z razvojno kontinuiteto pa je poudarjeno sodelovanje med različnimi institucijami, med katerimi je primarno sodelovanje med vrtcem in šolo. Kontinuiteta v razvoju je opredeljena z vidika vloge v izvajanju razvojno primernih dejavnosti, ki spodbujajo razvoj in učenje otrok oz. učencev (Vidmar idr. 2017; Režek 2013). Ker se v okviru te kontinuitete izpostavlja tudi sodelovanje vrtca in šole z zunanjimi institucijami, lahko tudi s tega vidika zunanji učni prostor (npr. muzeje, gledališča) razumemo kot tisto institucijo sodelovanja z vrtcem in šolo, ki pomembno omogoča prehod med vrtcem in šolo oz. nadaljuje in nadgrajuje vzgojno-izobraževalne vsebine (Vidmar idr. 2017).

Glede na zapisano se sprašujemo, kako vzgojitelji in učitelji pojmujejo uporabo zunanjega učnega prostora za namene vzgojno-izobraževalnega procesa. Odgovor na to vprašanje nam bi pomagal odgovoriti na vprašanje, ali na podlagi vključevanja zunanjega prostora v vzgojno-izobraževalne dejavnosti vzgojiteljev in učiteljev lahko govorimo o prehodu med vrtcem in šolo, kar predstavljamo v nadaljevanju.

Primerjava odgovorov vzgojiteljev in učiteljev na okolico vrtca in šole

Problem in namen raziskave

Raziskava (Cencič in Horvat 2021) na manjšem neslučajnostnem vzorcu vzgojiteljev in učiteljev 1. razreda osnovne šole je pokazala, da zunanji prostor vrtca statistično pogostejše uporabljajo vzgojitelji za izvedbo kurikularnih dejavnosti kot učitelji 1. razreda za izvedbo učnih predmetov. Glede na te ugotovitve in dejstvo, da nimamo primerjalnih raziskav o zunanjem učnem prostoru kot dejavniku prehoda med vrtcem in šolo, nas je zanimalo:

- kako je opremljena in urejena neposredna okolica vrtcev ter osnovnih šol oz. katere elemente (npr. otroško igrišče z igrali, različne vrste vrtov, živali, mize in klopi, park ipd.) imajo zunaj vrtci in katere šole ter
- kako pogosto pedagoški delavci – vzgojitelji in razredni učitelji vključujejo v domačem kraju ali okraju razpoložljive institucije, znamenitosti, prireditve in druge značilnosti za namene izvajanja vzgojno-izobraževalnih delavnosti.

Predvidevali smo, da je zunanji prostor vrtcev in šol podobno oblikovan in urejen ter da tako vzgojitelji kot razredni učitelji v vzgojno-izobraževalno delo vključujejo ogled nekatere ustanove, znamenitosti ali udeležbo na prireditvah.

Preglednica 1 Število in delež vzorca vzgojiteljev in razrednih učiteljev glede na leta dela v VIU

Pedagoški delavci	Leta dela v vzgojno-izobraževalni ustanovi					Skupaj
	≤5	6–10	11–15	16–20	>20	
Vzgojitelji	13 7,6 %	40 23,4 %	38 22,2 %	13 7,6 %	67 39,2 %	171 100,0 %
Razredni učitelji	18 12,7 %	16 11,3 %	17 12,0 %	39 27,5 %	52 36,6 %	142 100,0 %
Skupaj	31 9,9 %	56 17,9 %	55 17,6 %	52 16,6 %	119 38,0 %	313 100,0 %

Opis vzorca

Vzorec vključuje 322 pedagoških delavcev, od tega 176 vzgojiteljev in 146 razrednih učiteljev, ki pa niso odgovorili na vsa vprašanja. Večina anketirancev je bila ženskega spola, saj sta bila v vzorcu le dva vzgojitelja in en razredni učitelj.

Vzorec vzgojiteljev in razrednih učiteljev se je glede na leta dela v vzgojno-izobraževalni ustanovi precej razlikoval, kar vidimo iz preglednice 1, saj je bil nekoliko večji delež mlajših (do pet let dela v vzgojno-izobraževalnih ustanovah) razrednih učiteljev (12,7 %), vzgojiteljev pa manjši (7,6 %).

Tudi glede na stopnjo izobrazbe sta se vzorca razlikovala, saj smo imeli nekaj vzgojiteljev tudi s srednjo stopnjo izobrazbe (preglednica 2).

Vzorca sta se razlikovala tudi glede na okolje vzgojno-izobraževalnih ustanov (preglednica 3). V primerjavi z razrednimi učitelji je bil večji delež vzgojiteljev iz mestnih vrtcev (43,4 %) in nekaj manjši iz vaških vrtcev (36,6 %).

Anketirani vzgojitelji so v šolskem letu 2018/2019 opravljali vzgojno-izobraževalno delo v skupinah otrok, starih od 1 do 6 let. Prevladovala so heterogene skupine, pri čemer je bilo v skupine otrok, starih od 2. do vključno 4. leta, vključenih 17,7 % anketiranih vzgojiteljev, v skupini otrok od 3. do vključno 6. leta 16,0 % vzgojiteljev, delo s pet in šest let starimi otroki pa je opravljalo 12,6 % anketirancev. Poleg izpostavljenih starostnih skupin so anketirani vzgojitelji delo opravljali še v skupinah otrok drugih kombinacij.

Anketirani razredni učitelji so poučevali od 1. do 5. razreda. Največ razrednih učiteljev je učilo v 1. razredu, 23,3 %, in 2. razredu, 18,5 %, nekoliko manj jih je učilo v 4. in 5. razredu, v obeh po 16,4 %, ter 3. razredu, 13,0 %. Ostali razredni učitelji so poučevali v kombiniranih oddelkih, npr. v 1. in 2. razredu, 3. in 4. ipd.

Anketirani vzgojitelji in razredni učitelji so bili iz različnih slovenskih regij, z izjemo podravske, od koder ni bilo nobenega anketiranca. Kljub temu vzorec

Preglednica 2 Število in delež vzorca vzgojiteljev in razrednih učiteljev glede na stopnjo izobrazbe

Stopnja izobrazbe	Pedagoški delavci		Skupaj
	(1)	(2)	
Visokošolski strokovni program, pred letom 2004	51 34,2 %	20 14,3 %	71 24,6 %
Univerzitetni program, pred letom 2004	6 4,0 %	66 47,1 %	72 24,9 %
Visokošolski strokovni program 1. stopnje	66 44,3 %	4 2,9 %	70 24,2 %
Univerzitetni program 1. stopnje	7 4,7 %	35 25,0 %	42 14,5 %
Magistrski program 2. stopnje	8 5,4 %	10 7,1 %	18 6,2 %
Specializacija	0 0,0 %	1 0,7 %	1 0,3 %
Magisterij znanosti	0 0,0 %	4 2,9 %	4 1,4 %
Srednja, petletna vzgojiteljska šola	11 7,4 %	0 0,0 %	11 3,8 %
Skupaj	149 100,0 %	140 100,0 %	289 100,0 %

Opombe (1) vzgojitelji, (2) razredni učitelji.

ni bil slučajnostni, zato ni reprezentativen za vse vzgojitelje in razredne učitelje. Anketirani vzgojitelji in razredni učitelji so bili v glavnem mentorji, saj so študenti ene pedagoške fakultete v Sloveniji, študijskih programov Razredni pouk in Predšolska vzgoja, v šolskem letu 2018/2019, ko so bili na študijski

Preglednica 3 Število in odstotek vzorca vzgojiteljev in razrednih učiteljev glede na okolje vzgojno-izobraževalne ustanove

Pedagoški delavci	Okolje			Skupaj
	Mestno	Primest.	Vaško	
Vzgojitelji	76 43,4 %	35 20,0 %	64 36,6 %	175 100,0 %
Razredni učitelji	44 30,8 %	45 31,5 %	54 37,8 %	143 100,0 %
Skupaj	120 37,7 %	80 25,2 %	118 37,1 %	318 100,0 %

praksi, prosili svoje mentorje, da izpolnijo pisni vprašalnik o izvajanju dejavnosti zunaj prostora vzgojno-izobraževalne ustanove. Študentje programa Razredni pouk so pedagoško prakso opravljali v aprilu, študentje programa Predšolska vzgoja pa v maju.

Pripomoček

Vprašalnik o izvajanju vzgojno-izobraževalnih dejavnosti zunaj prostora vzgojno-izobraževalne ustanove smo oblikovali sami in je bil primerljiv za vzgojitelje in razredne učitelje. Vključeval je različne vrste zaprtih, odprtih in kombiniranih anketnih vprašanj, številčne ocenjevalne lestvice in lestvice stališč. Vprašalnik prej ni bil preizkušen, zato bomo navedli tudi nekaj njegovih pomanjkljivosti, kar bi bilo potrebno kasneje dopolniti.

V tem prispevku se usmerjamo le v anketna vprašanja zaprtega in kombiniranega tipa. V obdelavo smo vzeli anketna vprašanja zaprtega, v glavnem dihotomnega tipa z možnostjo razlage oz. komentarja odgovora. Glede na atributivne, v glavnem nominalne spremenljivke, ki so jih nudila anketna vprašanja, nismo preverjali merskih značilnosti tega dela vprašalnika.

Obdelava podatkov

Kot smo omenili, smo imeli v glavnem atributivne, nominalne spremenljivke, zato smo pri opisni statistiki uporabili število (frekvence) in odstotke (relativne frekvence). Pri inferenčni statistiki pa smo vključili preizkus hi-kvadrat, s katerim smo preverjali hipotezo neodvisnosti (hi-kvadrat rezultat, g – število stopinj prostosti in P – statistična pomembnost).

Rezultati in razprava

Primerjava odgovorov vzgojiteljev in razrednih učiteljev o opremljenosti ter urejenosti neposredne okolice vzgojno-izobraževalne ustanove

Zanimalo nas je, kateri od navedenih elementov (npr. otroško igrišče z igrali, različne vrste vrtov, živali, mize in klopi, park ipd.) se nahajajo v »neposredni okolici« vrtca in šole anketirancev, kako jih komentirajo ter tudi kaj še imajo poleg svoje zgradbe. Preglednica 4 predstavlja zbrane rezultate.

Kot vidimo iz rezultatov v preglednici 4, so vsi anketirani vzgojitelji odgovorili, da imajo otroško igrišče z igrali, ne pa po mnenju anketiranih razrednih učiteljev tudi vse šole. Razlike potrjuje tudi preizkus hi-kvadrat. Razlike lahko razumemo tudi glede na »Navodila za graditev osnovnih šol« (Ministrstvo za šolstvo in šport 2007), po katerih igrišče ni obvezno. Anketiranci so svoj odgovor lahko še podkrepili s komentarjem. Vzgojitelji so o otroškem igrišču z igrali dopisali, npr., da imajo igrišče ločeno po starostnih obdobjih, nekateri

Preglednica 4 Število in delež odgovorov vzgojiteljev in razrednih učiteljev o tem, kaj imajo v neposredni okolici svoje vzgojno-izobraževalne ustanove, in rezultati preizkusa hi-kvadrat

V neposredni okolici		Odgovor			Preizkus hi-kvadrat		
		Da	Ne	Skupaj	χ^2	<i>g</i>	<i>p</i>
Otroško igrišče z igrali	(a)	174	0	174	14,963	1	0,000
		100,0 %	0,0 %	100,0 %			
	(b)	133	12	145			
		91,7 %	8,3 %	100,0 %			
	(c)	307	12	319			
		96,2 %	3,8 %	100,0 %			
Športno/-a igrišče/-a	(a)	137	35	172	14,591	1	0,000
		79,7 %	20,3 %	100,0 %			
	(b)	136	8	144			
		94,4 %	5,6 %	100,0 %			
	(c)	273	43	316			
		86,4 %	13,6 %	100,0 %			
Zelenjavni vrt	(a)	97	77	174	6,306	1	0,012
		55,7 %	44,3 %	100,0 %			
	(b)	59	83	142			
		41,5 %	58,5 %	100,0 %			
	(c)	156	160	316			
		49,4 %	50,6 %	100,0 %			
Zeliščni vrt	(a)	119	55	174	8,715	1	0,003
		68,4 %	31,6 %	100,0 %			
	(b)	74	68	142			
		52,1 %	47,9 %	100,0 %			
	(c)	193	123	316			
		61,1 %	38,9 %	100,0 %			
Sadni vrt	(a)	76	97	173	6,394	1	0,011
		43,9 %	56,1 %	100,0 %			
	(b)	42	98	140			
		30,0 %	70,0 %	100,0 %			
	(c)	118	195	313			
		37,7 %	62,3 %	100,0 %			

Nadaljevanje na naslednji strani

so našteji pripadajoča igrala (tobogan, peskovnik in gugalnice) ter izpostavili željo po večjih, obnovljenih in s sodobnimi igrali opremljenih igriščih, kar so sicer izpostavili tudi nekateri razredni učitelji. Razumemo lahko, da v tem pri-

Preglednica 4 *Nadaljevanje s prejšnje strani*

V neposredni okolici		Odgovor			Preizkus hi-kvadrat		
		Da	Ne	Skupaj	χ^2	g	p
Domače živali	(a)	53	120	173	1,835	1	0,176
		30,6 %	69,4 %	100,0 %			
	(b)	33	106	139			
		23,7 %	76,3 %	100,0 %			
	(c)	86	226	312			
		27,6 %	72,4 %	100,0 %			
Čebelnjak	(a)	58	115	173	0,067	1	0,796
		33,5 %	66,5 %	100,0 %			
	(b)	45	95	140			
		32,1 %	67,9 %	100,0 %			
	(c)	103	210	313			
		32,9 %	67,1 %	100,0 %			
Mlaka ali močvara	(a)	45	128	173	3,304	1	0,069
		26,0 %	74,0 %	100,0 %			
	(b)	24	114	138			
		17,4 %	82,6 %	100,0 %			
	(c)	69	242	311			
		22,2 %	77,8 %	100,0 %			
Park	(a)	57	112	169	0,087	1	0,768
		33,7 %	66,3 %	100,0 %			
	(b)	45	95	140			
		32,1 %	67,9 %	100,0 %			
	(c)	102	207	309			
		33,0 %	67,0 %	100,0 %			
Gozd	(a)	115	54	169	4,524	1	0,033
		68,0 %	32,0 %	100,0 %			
	(b)	80	62	142			
		56,3 %	43,7 %	100,0 %			
	(c)	195	116	311			
		62,7 %	37,3 %	100,0 %			

Nadaljevanje na naslednji strani

meru razredni učitelji vidijo prednosti možnega uporabljanja igrišč kot igralnih površin za učence, če so le na razpolago šolam.

V primerjavi z igrišči pa smo nasprotni rezultat dobili pri odgovorih anketirancev v zvezi s športnimi igrišči, ki jih ima večina šol, ne pa večina vrtcev,

Preglednica 4 Nadaljevanje s prejšnje strani

V neposredni okolici		Odgovor			Preizkus hi-kvadrat		
		Da	Ne	Skupaj	χ^2	g	p
Travnik	(a)	146	26	172	4,249	1	0,039
		84,9 %	15,1 %	100,0 %			
	(b)	109	35	144			
		75,7 %	24,3 %	100,0 %			
	(c)	255	61	316			
		80,7 %	19,3 %	100,0 %			
Klopi	(a)	149	23	172	0,033	1	0,855
		86,6 %	13,4 %	100,0 %			
	(b)	122	20	142			
		85,9 %	14,1 %	100,0 %			
	(c)	271	43	314			
		86,3 %	13,7 %	100,0 %			
Klopi in mize	(a)	136	37	173	27,081	1	0,000
		78,6 %	21,4 %	100,0 %			
	(b)	72	70	142			
		50,7 %	49,3 %	100,0 %			
	(c)	208	107	315			
		66,0 %	34,0 %	100,0 %			
Urejena zun. učilnica	(a)	30	141	171	0,094	1	0,759
		17,5 %	82,5 %	100,0 %			
	(b)	27	116	143			
		18,9 %	81,1 %	100,0 %			
	(c)	57	257	314			
		18,2 %	81,8 %	100,0 %			

Opombe (a) vzgojitelji, (b) razredni učitelji, (c) skupaj.

kar je razumeti, saj športno igrišče ni opredeljeno kot sestavni del zunanje igralne površine, namenjene vzgojno-izobraževalnim dejavnostim otrok v kontekstu vrtcev. Veliko vzgojiteljev, ki je komentiralo, da imajo športno igrišče, je navedlo, da je pri osnovni šoli v bližini, nekateri, da je potrebno obnove ali da je asfaltirano. Nekateri razredni učitelji, ki so napisali, da ga imajo, pa so dodali, da ima tudi vlogo parkirišča ali da je last športnega društva pa tudi, da je »občasno moteče«, kar razlagamo tako, da je morda namenjeno tudi kakšnemu drugemu namenu in ne le športni dejavnosti učencev. Če smo prej izpostavili opaženo potrebo nekaterih razrednih učiteljev po možnosti uporabe igrišča za učence oz. prepoznan pozitiven pomen slednjega, lahko v tem

primeru izpostavimo željo in interes nekaterih vzgojiteljev po uporabi športnega igrišča za namene predšolskih otrok. V obeh primerih uporaba prostorov prispeva k večji povezanosti vrtca in šole.

Glede vrta v okviru vzgojno-izobraževalne ustanove je opazna statistično pomembna razlika med anketiranimi vzgojitelji in razrednimi učitelji. Zelenjavni vrt je označilo statistično več vzgojiteljev v primerjavi z razrednimi učitelji. Vzgojitelji so dopisali, da je v okolici oz. pri bližnji šoli v okviru projekta nastal »ekovrtec«, da je ta v nastajanju, da imajo le gredo na igrišču ipd. Razredni učitelji pa so dopisali, da ga uporablja vrtec, da zanj ni prostora, da imajo le visoke grede ali da je v bližini šole. Zeliščni vrt je tudi označilo statistično več vzgojiteljev v primerjavi z razrednimi učitelji. Vzgojitelji so dopisali, da imajo grede na igrišču, da je »mini«, »v lončkih« ali posodah, na terasi vrtca, v skalnjaku in v nastajanju. Razredni učitelji pa so napisali, da je v okviru visokih gred, »mini« ali majhen »eko vrtiček«.

Tudi pri sadnem vrtu so statistično pomembne razlike glede na odgovore anketirancev. Vzgojitelji so pri odgovoru tudi dodali, da je v okviru ekovrta, da je le kakšna jabolana in češnja, tudi jagodičje v koritih, pa tudi da je kakšno sadno drevje ob šoli. Drugi so dopisali, da je v bližini ali v okolici šole. Razredni učitelji pa so tudi pri odgovoru »da« komentirali, da je to »ekovrt«, da je ob hišah, da vključuje tudi kakšno jabolano in češnjo, jagodičje pa tudi odgovor, da je nov. Pri odgovoru »ne« se je pojavil zapis, da je le nekaj jablan in sliv, da ni potrebe in da ni prostora. Kar zadeva odgovarjanja anketirancev na vprašanje glede vrtov (zelenjavni, zeliščni, sadni), smo v vseh primerih ugotovili, da je na zunanjih površinah vrtca oz. v njegovi bližini več vrtov kot v neposredni bližini šole, kar je nekoliko presenetljivo glede na to, da naj bi bil šolski vrt po »Navodilih za graditev šol« (Ministrstvo za šolstvo in šport 2007) sestavni del šolskega zemljišča. Če ima vrtec vrt, že njegova prisotnost, sploh pa uporaba predstavlja lažji prehod otrok v šolo, če ga torej ima in ga uporablja tudi šola, kot je izpostavljeno v »Navodilih« (Ministrstvo za šolstvo in šport 2007), saj otrokom predstavlja znano zunanje okolje vzgojno-izobraževalne ustanove. Opirajoč se na izpostavljen dokument je zato vprašanje o razlogu umanjkanja vrtov na določenih šolah.

Domače živali ima le kakšna četrтина vzgojno-izobraževalnih ustanov in rezultat se statistično ne razlikuje pomembno glede na vzgojno-izobraževalno ustanovo. Vzgojitelji so pri odgovoru »da« komentirali, da imajo v bližini ovce ali da je v bližini kmetija oz. da so pri sosednjih hišah. Podobno pa so pri odgovoru »ne« zapisali, da so pašniki v bližini oz. da so domače živali v vasi ali v okolici šole. Tudi razredni učitelji so pri odgovoru »da« navedli učilnico, za biologijo pa tudi morskega prašička. Pri odgovoru »ne« pa so navedli, bodisi

da ni prostora ali da je v bližini. Glede na odgovore in komentarje lahko povzamemo, da domače živali še nimajo prostora v naših šolah, bodisi zaradi higienskih standardov bodisi kakšnih drugih razlogov, kar bi bilo potrebno še ugotoviti. Na šolah pa so živali, čeprav ne domače, v naravoslovnih učilnicah.

Čebelnjak ima po odgovorih anketirancev sodeč le dobra tretjina vzgojno-izobraževalnih ustanov in tudi ni statistično pomembnih razlik glede na vzgojno-izobraževalno ustanovo. Verjetno je čebelnjak v okolici vzgojno-izobraževalne ustanove bolj pobuda kakšnega pedagoškega delavca, ki ga veseli delo s čebelami in se morda poveže z lokalnimi čebelarji. Vzgojitelji so pri odgovoru »da« navedli, da je čebelnjak pri šoli ali v bližini vrtca. Nekateri pa so pri odgovoru »ne« zapisali, da je pri šoli ali v bližini, kar kaže, da so različno razumeli »neposredno okolico« vrtca oz. šole. Podobno so tudi razredni učitelji razložili, da je to »čmrljak« ali da je v slopu ekovrta, pri odgovoru »ne« pa tudi, da je le »čmrljak«, da je načrtovan ali da zanj ni prostora.

Mlako ali močvaro je označila manj kot četrtnina vseh anketirancev in tudi ni statistično pomembnih razlik glede na vzgojno-izobraževalno ustanovo. Vzgojitelji so odgovor »da« komentirali, da je v atriju, »žabjak«, je pa tudi kar nekaj odgovorov, da je v bližini. Razredni učitelji pa so odgovor »ne« argumentirali s tem, da je v bližini ali v okolici šole ali oddaljen npr. 30 minut hoje.

Park v neposredni okolici vzgojno-izobraževalne ustanove je označila približno tretjina anketirancev, ne glede na vzgojno-izobraževalno ustanovo. Vzgojitelji so odgovor »da« večinoma komentirali, da je blizu, v mestu ali tudi nekoliko oddaljen od vrtca. Nekateri razredni učitelji so pri odgovoru »da« tudi dopisali, da je blizu, pri odgovoru »ne« pa je eden dopisal, da ni prostora.

Gozd je označila več kot polovica anketirancev in statistično več vzgojiteljev kot razrednih učiteljev. Vzgojitelji so odgovor »da« komentirali, da je blizu, v okolici, da imajo nekaj dreves na igrišču pa tudi da je gozd v njihovem primeru oddaljen. Nekdo je odgovor »da« komentiral z »gozdna ustvarjalnica«. Podobno razlago smo dobili za odgovor »ne«, da je npr. oddaljen deset minut hoje ali da je v sosednji vasi. Razredni učitelji pa so podobne razlage zapisali pri odgovoru »da«: da je v bližini ali nekaj minut hoje stran od šole, pri odgovoru »ne« pa ponovno, da ni prostora zanj, da je le nekaj dreves in da temu rečejo »gozdiček«. Povzamemo lahko, da vzgojitelji in razredni učitelji različno razumejo gozd kot tudi njegovo oddaljenost od vzgojno-izobraževalne ustanove.

Skoraj 80 % vseh anketirancev je označilo travnik v bližini oz. okolici vzgojno-izobraževalne ustanove in statistično bolj vzgojitelji kot razredni učitelji. Vzgojitelji so odgovor »da« komentirali, da je v bližini, na igrišču, v okolici,

in podobno tudi odgovor »ne«. Razredni učitelji pa so odgovor »da« komentirali tudi, da je blizu oz. oddaljen deset minut hoje. Podobno kot v primeru gozda smo tudi tu opazili različno pojmovanje »neposredne okolice« vzgojno-izobraževalne ustanove, zato bi bilo potrebno v vprašalniku natančno opredeliti posamezne pojme, vezane na urejenost in opremljenost zunanjega prostora in ne na bližino oz. oddaljenost od same vzgojno-izobraževalne ustanove.

Klopi je označilo več kot 85 % anketirancev, ne glede na vzgojno-izobraževalno ustanovo. Vzgojitelji so navedli, da so v atriju, na igrišču, tudi v gozdu ali na travniku. Dobili smo tudi odgovor, da jih v vrtcu imajo ali da so slabo vzdrževane. Razredni učitelji pa so komentirali, kje jih imajo, npr. na igrišču, tudi ob igrišču, ob otroškem igrišču in tudi v bližnjem parku.

Klopi in mize je označila več kot polovica anketirancev in statistično bolj vzgojitelji (78,6 %) kot razredni učitelji (50,7 %). Največ vzgojiteljev je komentiralo, da jih imajo na igrišču, nekdo je dodal, da tudi na športnem igrišču in v atriju. Zapisali so, da imajo »kotiček z nadstreškom« in prenosne mize. Nekdo, ki je zapisal odgovor »ne«, je dopisal, da jih postavijo priložnostno. Nekateri razredni učitelji so odgovor »da« komentirali, da jih imajo pred šolo in pred vhodom v šolo, tudi v okviru »ekovrta«, pojavil se je tudi odgovor, da imajo nove. Nekdo, ki je označil odgovor »ne«, je dopisal, da so načrtovane.

Glede na dobljene odgovore o urejeni zunanji učilnici, ki jih je navedlo manj kot 20 % anketirancev ne glede na vzgojno-izobraževalno ustanovo, sklepamo, da mnoge šole nimajo ugodnih pogojev za izvedbo pouka zunaj učilnic, kar se zdi problematično posebej v času epidemije koronavirusa. Vzgojitelji so odgovor »da« komentirali, da imajo učilnico na športnem igrišču, v gozdu, eden je dopisal »gozdna igralnica« in eden, da jo predstavljajo miza in klopi. Razredni učitelji odgovora »da« niso komentirali, pri odgovoru »ne« pa so dopisali, da je načrtovana in da si jo želijo.

Vzgojitelji in razredni učitelji so lahko tudi dopisali, kaj še imajo v neposredni okolici ustanove. Odgovor je navedlo 22 vzgojiteljev. Različne odgovore smo razdelili v dve skupini: neposredno okolico vrtca in širšo okolico vrtca. V neposredni, ožji okolici vrtca so zapisali, da imajo: hotel za žuželke, peskovnik z mivko, pokrito teraso pa tudi čutno pot za mlajše in starejše otroke, kar bi zelo pohvalili in predlagali tudi za druge vrtce. V nekoliko širši okolici, verjetno v bližini vrtca oz. v kraju vrtca, pa so navedli: gozdno učno pot, grad, knjižnico, gasilski dom, pošto, policijsko postajo, banko, cerkev, kmetijo, vinograd, morje, reko, ribnik, poljske poti, šolo, športni center s telovadnico in z bazenom, tržnico, sprehajalne poti.

Razredni učitelji so podali manj komentarjev, saj jih je odgovorilo le 13. Za

neposredno okolico šole so navedli »tlakovano dvorišče in zelenico s cvetlicami«, za šolo pa, da imajo v naravoslovni učilnici kačo, legvana in ribe. Za nekoliko širšo okolico pa so bili zapisi »bogata naravna okolica« pa tudi zelo konkretne navedbe: elektrarna, mlin, vodno zajetje, oljčni nasad, polja, bližina reke, potok. Nekdo je zapisal, da so park, gozd, travnik predaleč, da bi jih uporabljali brez spremstva, nekdo pa, da je v izdelavi senzorni vrt.

Če povzamemo, smo statistično pomembne razlike dobili pri večini elementov zunanjega okolja ustanove, razen pri domačih živalih, čebelnjaku, mlaki ali močvari, parku, klopeh in zunanji učilnici. Pri vseh navedenih elementih so vzgojitelji v večjem deležu navedli, da jih vključuje njihovo zunanje okolje ustanove. Statistično več je po mnenju anketiranih le športnih igrišč pri šolah in nekoliko več urejenih zunanjih učilnic pri šolah. Morda tudi zato, kot se je ugotovilo, vzgojitelji statistično bolj izvajajo kurikularne dejavnosti zunaj prostora vrtca v primerjavi z učitelji prvega razreda osnovne šole (prim. Cencič in Horvat 2021).

Rezultati kažejo na razkorak med vrtcem in šolo glede zunanjega prostora ustanove, kar je lahko koristen podatek za vodstva ustanov pa tudi za arhitekte, ki načrtujejo ali obnavljajo vrtce oz. šole. Zavedati pa se moramo, da smo ugotovili neenako razumevanje pojma zunanje okolje ustanove, saj so nekateri kot to razumeli zemljišče ustanove, drugi pa tudi prostor zunaj zemljišča ustanove, nekateri morda kar celoten kraj, kar bi bilo potrebno dopolniti pri nadaljevanju raziskovanja.

Ogled ustanov, predstav in znamenitosti

Predstavljamo še rezultate v preglednici 5, in sicer kako pogosto sodeč po odgovorih vzgojiteljev in razrednih učiteljev pedagoški delavci za namene izvajanja vzgojno-izobraževalnih delavnosti vključujejo v domačem kraju ali okraju razpoložljive institucije, znamenitosti, prireditve in druge značilnosti.

Pod »drugo« je 16 vzgojiteljev navedlo: živalski vrt, dom upokojencev, potujoča knjižnica, šolska knjižnica, Ajdovski gradec, Minicity, Kekčeva dežela, pravljica dežela, TV-postaja, rudnik, jezera, gore, zdravstvena postaja. Sedem razrednih učiteljev pa je dopisalo: tabori, aktivne stojnice, ustvarjalne delavnice, piknik, gozdna pedagogika, Krška jama, pekarna, samostan Stična, cerkve (katoliška, pravoslavna, sinagoga), vzgojitelji tudi živalski vrt in Minicity v Ljubljani ter medgeneracijsko druženje.

Kot vidimo iz rezultatov (preglednica 5), učitelji skoraj vse navedene prostore zunaj šole (institucije, znamenitosti, prireditve) statistično pogosteje vključujejo v izvedbo vzgojno-izobraževalnih dejavnosti kot vzgojitelji; izjema so le obiski vaških oz. mestnih knjižnic in kmetij. Dobljeni rezultati so

Preglednica 5 Število in delež odgovorov vzgojiteljev in razrednih učiteljev o tem, ali so si že oz. si še bodo v šolskem letu 2018/2019 ogledali navedene ustanove, predstave in znamenitosti, ter rezultati preizkusa hi-kvadrat

Vrsta ogleda		Odgovor				Preizkus hi-kvadrat		
		Ne	$\leq 2\times$	$> 2\times$	Skupaj	χ^2	<i>g</i>	<i>p</i>
Vaška/mestna knjižnica	(a)	59	39	69	167	27,088	2	0,000
		35,3 %	23,4 %	41,3 %	100,0 %			
	(b)	64	54	20	138			
		46,4 %	39,1 %	14,5 %	100,0 %			
	(c)	123	93	89	305			
		40,3 %	30,5 %	29,2 %	100,0 %			
Splošni muzej (npr. narodni, pokrajinski ipd.)	(a)	134	32	6	172	36,407	2	0,000
		77,9 %	18,6 %	3,5 %	100,0 %			
	(b)	65	71	7	143			
		45,5 %	49,7 %	4,9 %	100,0 %			
	(c)	199	103	13	315			
		63,2 %	32,7 %	4,1 %	100,0 %			
Specializirani muzej (npr. šolski)	(a)	149	16	5	170	18,936*	2	0,000
		87,6 %	9,4 %	2,9 %	100,0 %			
	(b)	105	35	0	140			
		75,0 %	25,0 %	0,0 %	100,0 %			
	(c)	254	51	5	310			
		81,9 %	16,5 %	1,6 %	100,0 %			
Razstava izven šole oz. vrtca, galerija	(a)	89	61	23	173	12,780	2	0,002
		51,4 %	35,3 %	13,3 %	100,0 %			
	(b)	54	76	9	139			
		38,8 %	54,7 %	6,5 %	100,0 %			
	(c)	143	137	32	312			
		45,8 %	43,9 %	10,3 %	100,0 %			
Gledališka predstava izven šole oz. vrtca	(a)	83	56	33	172	65,072	2	0,000
		48,3 %	32,6 %	19,2 %	100,0 %			
	(b)	10	95	36	141			
		7,1 %	67,4 %	25,5 %	100,0 %			
	(c)	93	151	69	313			
		29,7 %	48,2 %	22,0 %	100,0 %			

Nadaljevanje na naslednji strani

nas presenetili. Glede na to, da je bilo več vzgojiteljev, vključenih v raziskavo, iz mestnih vrtcev in nekoliko več razrednih učiteljev iz vaških šol, smo pričakovali, da bodo vzgojitelji z otroki pogostejše obiskovali institucije ter si ogle-

Preglednica 5 Nadaljevanje s prejšnje strani

Vrsta ogleda		Odgovor				Preizkus hi-kvadrat		
		Ne	≤ 2×	> 2×	Skupaj	χ^2	g	p
Glasbena predstava izven šole oz. vrtca	(a)	115	44	13	172	36,833	2	0,000
		66,9 %	25,6 %	7,6 %	100,0 %			
	(b)	49	83	8	140			
		35,0 %	59,3 %	5,7 %	100,0 %			
	(c)	164	127	21	312			
		52,6 %	40,7 %	6,7 %	100,0 %			
Lutkovna predstava izven šole oz. vrtca	(a)	112	45	14	171	13,252	2	0,001
		65,5 %	26,3 %	8,2 %	100,0 %			
	(b)	77	61	3	141			
		54,6 %	43,3 %	2,1 %	100,0 %			
	(c)	189	106	17	312			
		60,6 %	34,0 %	5,4 %	100,0 %			
Kino	(a)	149	16	6	171	59,615	2	0,000
		87,1 %	9,4 %	3,5 %	100,0 %			
	(b)	69	68	4	141			
		48,9 %	48,2 %	2,8 %	100,0 %			
	(c)	218	84	10	312			
		69,9 %	26,9 %	3,2 %	100,0 %			
Kulturne znamenitosti (stavbe, spomeniki ipd.)	(a)	44	60	70	174	29,289	2	0,000
		25,3 %	34,5 %	40,2 %	100,0 %			
	(b)	13	91	39	143			
		9,1 %	63,6 %	27,3 %	100,0 %			
	(c)	57	151	109	317			
		18,0 %	47,6 %	34,4 %	100,0 %			
Naravne znamenitosti	(a)	59	43	64	166	19,203	2	0,000
		35,5 %	25,9 %	38,6 %	100,0 %			
	(b)	32	71	39	142			
		22,5 %	50,0 %	27,5 %	100,0 %			
	(c)	91	114	103	308			
		29,5 %	37,0 %	33,4 %	100,0 %			

Nadaljevanje na naslednji strani

dovali znamenitosti in prireditve, ki jih je več v urbanem kot vaškem okolju ali pa so posebej značilne samo za urbano okolje. Na osnovi dobljenih rezultatov se sprašujemo, ali kaže rezultate razlagati z vidika težave profesionalne kontinuitete, z vidika varnosti, starosti otrok ali z vidika razpoložljivosti pedago-

Preglednica 5 *Nadaljevanje s prejšnje strani*

Vrsta ogleda		Odgovor				Preizkus hi-kvadrat		
		Ne	≤ 2×	> 2×	Skupaj	χ^2	g	p
Tehniške znamenitosti (tehniške konstrukcije)	(a)	135	23	14	172	15,549	2	0,000
		78,5 %	13,4 %	8,1 %	100,0 %			
	(b)	99	39	2	140			
		70,7 %	27,9 %	1,4 %	100,0 %			
	(c)	234	62	16	312			
		75,0 %	19,9 %	5,1 %	100,0 %			
Športni dogodki, tekme, plesne predstave izven VIU	(a)	99	53	21	173	6,381	2	0,041
		57,2 %	30,6 %	12,1 %	100,0 %			
	(b)	61	59	22	142			
		43,0 %	41,5 %	15,5 %	100,0 %			
	(c)	160	112	43	315			
		50,8 %	35,6 %	13,7 %	100,0 %			
Kmetija	(a)	92	48	31	171	15,710	2	0,000
		53,8 %	28,1 %	18,1 %	100,0 %			
	(b)	85	48	5	138			
		61,6 %	34,8 %	3,6 %	100,0 %			
	(c)	177	96	36	309			
		57,3 %	31,1 %	11,7 %	100,0 %			

Opombe (a) vzgojitelji, (b) razredni učitelji, (c) skupaj. $\leq 2\times$ – dvakrat ali manj, $> 2\times$ – več kot dvakrat.

ških programov in vsebin, pripravljenih s strani zunanjih institucij (muzejev, galerij idr.). Vprašanje je povezano tudi z iniciativo vzgojiteljev, da v primeru umanjkanja za malčke in predšolske otroke pripravljenih pedagoških programov oz. vsebin s strani zunanjih institucij predšolske otroke vseeno vključijo v zunanji učni prostor. Menimo, da bi kazalo pozornost in apel usmeriti tudi v zunanje institucije, da bi izpopolnjevale svoje pedagoške programe za celotno vzgojno-izobraževalno vertikalno, vključno ali prav s poudarkom na predšolskem obdobju.

Dobljeni rezultati so lahko zanimivi tudi z vidika pedagoške kontinuitete. Za kurikulum za vrtce (Ministrstvo za šolstvo in šport 1999) sta v primerjavi s šolskim kurikulumom značilni večja odprtost in fleksibilnost, zato smo pričakovali, da vzgojitelji bolj kot razredni učitelji uporabljajo oz. vključujejo zunanje učne prostore v izvedbeni kurikulum oz. v izvedbo vzgojno-izobraževalnih dejavnosti. Morda pa so s temi rezultati povezani t. i. dnevi dejavnosti (Nationalni kurikularni svet in Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izo-

braževanje 1998), ki so po »Predmetniku osnovne šole« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport b. l.) sestavni del obveznega programa osnovnega šolanja. Lahko bi podobne dneve dejavnosti uvedli tudi na ravni predšolske vzgoje.

Rešitev za večjo kontinuiteto med vrtcem in šolo bi lahko iskali tudi v prenovi študijskih programov bodočih razrednih učiteljev in vzgojiteljev z vsebinami, ki vključujejo prehod iz vrtca v šolo. Domnevamo tudi, da bi bil lahko drugačen rezultat vključevanja zunanjega učnega okolja v izvedbeni kurikulum vrtca tudi ob dodatnem uzaveščanju novih ali dopolnjenih pedagoških vsebin in ponudb tudi za predšolsko obdobje s strani zunanjih institucij. Domnevamo pa tudi, da je razlog za te rezultate še vedno v ustaljenih, predvsem »piagetovsko« zaznamovanih pojmovanjih predšolske vzgoje in razumevanju otrok s strani vzgojiteljev ter da bi na ravni študijskega programa predšolske vzgoje kazalo več pozornosti nameniti v smeri izobraževanja bodočih vzgojiteljev, ki poudarja pojmovanje otroka kot kompetentnega posameznika v družbi (Ministrstvo za šolstvo in šport 2011; Kroflič 2011; Marjanovič Umek 2008, 2011; Marjanovič Umek in Kroflič 2009; Rutar 2012; 2013; Vygotsky 1962; 1978).

Razmišljamo lahko tudi v smeri možnosti izpopolnjevanja zunanjih institucij, kot so muzeji, gledališča, galerije, oz. njihovih pedagoško-andragoških služb. Ena od smernic njihovega profesionalnega razvoja bi bila lahko v pedagoško-strokovnem izpopolnjevanju, in sicer tudi na pedagoških fakultetah, na katerih izobražujemo bodoče vzgojitelje in razredne učitelje. Idejo razvijamo v smeri, da bi predstavniki teh strokovnih ustanov sproti razvijali spoznanja o vzgoji in izobraževanju predšolskih ter šolskih otrok in usvajali aktualna pedagoška znanja ter spretnosti. Vendar pa navedeno vključuje sistemske spremembe, h katerim bi bilo potrebno pristopiti na ravni šolske oz. izobraževalne politike.

Sklepne misli

Z zadnjo večjo konceptualno reformo v 90. letih 20. stoletja je bilo poudarjeno, da je povezovanje med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami osnovnega pomena (Ministrstvo za šolstvo in šport 1999; Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje 1999; Zavod Republike Slovenije za šolstvo 2008). Četudi lahko trdimo, da so pedagoški delavci deležni določenih znanj o prehodu med vrtcem in šolo, smo ugotovili, da se na izvedbeni ravni aplikacija konkretnih rešitev za prehod iz vrtca v šolo vsaj deloma slabše ali pomanjkljiveje uresničuje. Zunanji učni prostor vrtca in šole vključuje nekatere podobne elemente oz. prostore, kot so igrišče in zelenice. Zato ker jih

otroci poznajo, jim na prehodu v osnovno šolo dajejo občutek varnosti. Na tej podlagi smo v pričujočem prispevku oz. našem primeru zunanji učni prostor prepoznali kot v osnovi enega od tistih dejavnikov, ki omogoča in celo spodbuja prehod med vrtcem in šolo in ki ga lahko vzgojitelji ter razredni učitelji vključujejo v izvedbo vzgojno-izobraževalnega procesa. Igrišča, različni vrtovi, zelenice in učilnice na prostem so prostori, ki se zdijo najbližji in so razmeroma preprosti za uporabo v vzgojno-izobraževalne namene tako vrtca kot šole. Obiski gledališč in drugih institucij, znamenitosti in drugih prostorov, kot so travniki in gozdovi, pa so tisti, ki so skupni vsem in ki iz tega razloga že po definiciji pripomorejo k lažjemu prehodu otrok iz vrtca v šolo; le vključevati jih kaže v vzgojno-izobraževalno delo.

Predvidevali smo, da so večje podobnosti med zunanjim prostorom vrtca in osnovne šole. Že res, da smo vključili vzgojitelje otrok, starih od 1. do 6. leta, in razredne učitelje od 1. do 6. razreda, a vendar se zunanji prostor v mnogih elementih ne spreminja, sploh pa ne tako hitro.

Empirični del je kljub navedenim rezultatom bolj preliminarne raziskave, saj smo ugotovili, da pedagoški delavci (vzgojitelji in razredni učitelji) nekatere pojme različno pojmujejo in opredeljujejo, npr. kaj je »neposredna okolica« vzgojno-izobraževalne ustanove, je to le »ograjen prostor« vrtca ali šole ali tudi bližnja okolica; kaj je travnik, ali je le nekaj trate, trave na igrišču, ali kaj je gozd, kaj je sadni vrt, koliko dreves ga sestavlja ipd. Vzorec tudi ni bil reprezentativen niti ni bil uravnotežen glede na okolje ustanove in druge demografske značilnosti. Kljub temu so rezultati lahko v razmislek ne le pedagoškemu delavcu, ampak tudi arhitektom in različnim kulturnim ter drugim ustanovam, ki vedno bolj postajajo tudi interaktivna učna okolja (Kužnik 2009) in nakazujejo na pomembnost prehoda tudi glede zunanjega prostora vzgojno-izobraževalne ustanove.

Literatura

- »About Outdoor Learning.« 2018. Institute for Outdoor Learning. <https://www.outdoor-learning.org/Good-Practice/Research-Resources/About-Outdoor-Learning>.
- »Ali so otroški vrtci koristni ljudski šoli ali ne?« 1912. *Učiteljski tovariš* 52 (26): 1.
- Bavdaž, M. 2015. »Šolski vrt – vznik in izoblikovanje mnogostranskega učno-vzgojnega sredstva po sprejemu avstrijskega državnega ljudsko-šolskega zakona v letu 1869.« *Šolska kronika* 24 (3): 297–309.
- Bida, G. 2012. »Prikriti kurikulum, ideologija, prostor.« *Sodobna pedagogika* 63 (1): 96–111.
- Blažič, M., M. Ivanuš Grmek, M. Kramar in F. Strmčnik. 2003. *Didaktika*. Novo mesto: Visokošolsko središče, Inštitut za raziskovalno in razvojno delo.

- Bregar Golobič, K. 2012. »Kakšno šolo hočemo? Prostor kot element (prikritega) kurikula.« *Sodobna pedagogika* 63 (1): 52–72.
- Cencič, M. 2012. »Razsežnosti šolskega prostora.« *Pedagoška obzorja* 27 (3–4): 117–134.
- Cencič, M., in B. Horvat. 2021. »Prehod iz vrtca v šolo na primeru izvedbe vzgojno-izobraževalnih dejavnosti zunaj prostora ustanove.« *Revija za elementarno izobraževanje* 14 (1): 47–72.
- Cencič, M., in M. Pergar Kuščer. 2012. »Dejavniki učenja in sporočilnost šolskega prostora.« *Sodobna pedagogika* 63 (1): 112–138.
- Day, C., in A. Midbjer. 2007. *Environment and Children: Passive Lessons from the Everyday Environment*. Amsterdam: Elsevier.
- Dewey, J. 1955. *Experience and Education*. New York: Macmillan.
- . 1997. *Democracy and Education: An Introduction to the Philosophy of Education*. New York, London, Toronto, Sydney in Singapore: Free Press.
- Gogala, S. 1936. »Umetnostno doživljanje in vzgajanje.« *Dom in svet* 49 (5–6): 241–255.
- . 2005. *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo.
- Gosenar, T., in M. Cencič. 2019. »Učitelji razrednega pouka o pouku zunaj šole.« *Sodobna pedagogika* 70 (2): 52–69.
- Ivanuš Grmek, M., in M. Javornik Krečič. 2011. *Osnove didaktike*. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- Jereb, A. 2011. »Učno okolje kot dejavnik pomoči učencem z učnimi težavami.« V *Učenci z učnimi težavami: izbrane teme*, ur. S. Pulec Lah in M. Velikonja, 68–79. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Komenský, J. A. 1995. *Velika didaktika*. Prev. V. Majdič, A. Blažič in A. Fink. Novo mesto: Pedagoška obzorja.
- Kroflič, R. 2011. »Podobe otroštva.« *Emzin* 21 (1–2): 67–69.
- Kužnik, L. 2009. *Interaktivno učno okolje in muzeji za otroke: teoretski model in zasnova*. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete.
- Marentič Požarnik, B. 2000. *Psihologija učenja in pouka*. Ljubljana: DZS.
- Marjanovič Umek, L. 2008. »Od konstruktivizma k socialnemu konstruktivizmu na področju predšolske vzgoje.« *Sodobna pedagogika* 59 (4): 52–68.
- . 2011. »Vloga jezika in socialnih kontekstov pri razvoju mišljenja in oblikovanju znanja.« *Sodobna pedagogika* 62 (2): 68–100.
- Marjanovič Umek, L., in R. Kroflič. 2009. »Predšolska vzgoja v vrtcu.« *Sodobna pedagogika* 60 (3): 6–16.
- Medveš, Z. 1992. »Aktualnost reformske pedagogike v sodobnih vzgojnih konceptih in njen pomen v razvoju vzgoje in izobraževanja na Slovenskem.« V *Vzgojni koncepti in raziskovanje v vzgoji in izobraževanju*, ur. D. Rajtmajer idr., 1–14. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- . 2007. »Vzgojni modeli v reformski pedagogiki.« *Sodobna pedagogika* 58 (4): 50–69.

- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. B. l. »Predmetnik osnovne šole.« <https://www.gov.si/teme/programi-in-ucni-nacrti-v-osnovni-soli/>.
- Ministrstvo za šolstvo in šport. 1999. *Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- . 2007. »Navodila za graditev šol v Republiki Sloveniji: razpisno gradivo.« <https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Investicije/Janja/Navodila-za-graditev-osnovnih-sol-v-RS.pdf>.
- . 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ur. J. Krek in M. Metljak. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Nacionalni kurikularni svet in Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. 1998. »Dnevi dejavnosti.« https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Dnevi_dejavnosti.pdf.
- Nicholson, E. 2005. »The School Building as Third Teacher.« V *Children's Space*, ur. M. Dudek, 44–65. New York: Routledge.
- OECD. 2013. *Innovative Learning Environments*. Pariz: OECD.
- Pečavar, Ž. 2010. »Connection with Nature and Awareness as Primary Goals of Outdoor Education.« V *Encountering, Experiencing and Exploring Nature in Education: 10th Annual EOE Conference*, 175–178. Ljubljana: Center šolskih in obšolskih dejavnosti.
- Poljak, V. 1974. *Didaktika*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Pravilnik o normativih in minimalnih tehničnih pogojih za prostor in opremo vrtca. 2000. *Uradni list Republike Slovenije*, št. 73. <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2000-01-3427>.
- Režek, M. 2013. »Spoznavno-animacijske dejavnosti v teoriji in praksi.« V *Začnimo na začetku: prispevek predšolskih programov k vključitvi k socialni vključenosti Romov*, ur. T. Vonta, 149–175. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Ribarič, M. 2014. *Učilnica v naravi: šolski vrt včeraj, danes, jutri*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
- Rickinson, M., J. Dillon, K. Teamey, M. Morris, M. Y. Choi, D. Sanders in P. Benfield. 2004. *A Review of Research on Outdoor Learning*. Shrewsbury: Field Studies Council.
- Rutar, S. 2012. »Kako razumeti in uresničevati participacijo otrok v vrtcu?« *Sodobna pedagogika* 63 (3): 86–98.
- . 2013. *Poti do participacije otrok v vzgoji*. Koper: Annales.
- Strokovni svet Republike Slovenije za splošno izobraževanje. 1999. *Programske smernice: svetovalna služba v osnovni šoli*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Programske_smernice_za_svetovalno_sluzbo_v_osnovni_soli.pdf.
- Šilih, G. 1961. *Očrt splošne didaktike*. Ljubljana: DZS.
- . 1966. *Didaktika*. Ljubljana: DZS.

- Štemberger, V. 2012. »Šolsko okolje kot učno okolje ali pouk zunaj.« *Razredni pouk* 14 (1–2): 84–90.
- Šuklje Erjavec, I. 2012. »Pomen in možnosti uporabe zunanjšega prostora šol v vzgojno-izobraževalnem procesu.« *Sodobna pedagogika* 56 (1): 34–57.
- Taylor, A. 2009. *Linking Architecture and Education: Sustainable Design for Learning Environments*. Albuquerque, NM: University of New Mexico Press.
- Vidmar, M. 2016. »Prehod iz vrtca v šolo: pogledi in izzivi.« *Šolsko svetovalno delo* 20 (3–4): 13–22.
- Vidmar, M., T. Rutar Leban in S. Rutar. 2017. *Transitions from Early Childhood Education and Care to Primary Education: OECD Review of Policies and Practices for Transitions from ECEC to Primary Education; Country Background Report Slovenia*. Ljubljana: Ministry of Education, Science and Sport in National Educational Institute Slovenia.
- Vygotsky, L. S. 1962. *Thought and Language*. Cambridge in London: MIT.
- . 1978. *Mind in Society*. Cambridge: Harvard University Press.
- Woolner, P. 2010. *The Design of Learning Space: Future Schools*. London: Continuum International Publishing Group.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 2008. *Programske smernice: svetovalna služba v vrtcu*. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Outdoor Learning Space as a Factor in the Transition between Kindergarten and Elementary School According to Pre-school Teachers and Primary School Teachers

Historically, the outdoor learning space has played two roles: as a place of learning and as an educational or learning factor. In this paper we deal with this issue as a factor essential for maintaining continuity between kindergarten and school, which is also stated in modern national documents regarding the architectural design of the outdoor area of school and kindergarten. In this paper, we present the results of an empirical study. The aim of this study was to compare the responses of pre-school teachers and primary school teachers regarding the design and layout of kindergarten and school outdoor areas and outdoor learning activities. A non-random sample of pre-school teachers and primary school teachers was included in the study. We find that there are statistically significant differences in the design and layout of the immediate environment of the kindergarten and school according to the respondents in terms of children's and sports playgrounds, vegetable and fruit gardens, benches and tables, as well as statistically significant differences between the respondents in terms of visiting libraries, museums, exhibitions, performances, cultural, natural and technical attractions, and sports and dance events outside the educational establishment.

Keywords: the outdoor learning space, transition, kindergarten, elementary school, pre-school teachers, primary school teachers